

В. В. Дерновий, аспірант
наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту № 1,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7219-070X>

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАВОЛОДІННЯ ЧУЖИМ МАЙНОМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ІНОЗЕМЦІВ

Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні структури особи злочинця – джерела криміналістичної характеристики особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців. **Методологія.** Методологічну основу дослідження становить сукупність як загальнонаукових, так і спеціально-наукових методів і прийомів наукового пізнання. Зокрема, порівняльно-правовий метод застосовано для вивчення правової категорії «особа злочинця», герменевтичний – для вивчення змісту окремих нормативно-правових актів; метод системного аналізу дозволив з'ясувати структурні зв'язки між різними елементами, такими як «корупційні дії», «службова особа», «зловживання службовим становищем». **Наукова новизна.** Науково обґрунтовано структуру особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців. **Висновки.** Узагальнено окремі наукові підходи до дослідження особи злочинця; виокремлено ознаки і властивості (складено криміналістичний портрет) особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців; висвітлено практичну значущість наявності узагальненої інформації про особу злочинця (суб'єкт кримінального правопорушення), що сприятиме з'ясуванню механізму вчинення досліджуваного кримінального правопорушення, визначенню методики його розслідування.

Ключові слова: криміналістична характеристика; особа злочинця; структура особи злочинця; службова особа; корупція; корупційне кримінальне правопорушення; заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців.

Вступ

Упродовж останнього десятиліття незмінно констатують, характеризуючи суспільно-політичну та економічну ситуацію в Україні, стали тенденцією до поширення корупції в усіх сферах життєдіяльності держави й суспільства. Розмах, якого вона набула сьогодні, реально загрожує безпеці держави, безперервному здійсненню народом своєї публічної влади, нівелює принципи верховенства права та верховенства закону, демократії, дотримання прав людини й соціальної справедливості. І, без сумніву, саме топ-корупція завдає найбільших збитків державі. Як свідчить практика, такі збитки зазвичай спричиняють службові особи, зловживаючи своїм службовим становищем та й незрідка із залученням іноземців. Заволодіння чужим майном шляхом зловживання своїм службовим становищем із залученням іноземців є найтяжчим кримінальним правопорушенням, вчиненим службовою особою, що несе найбільшу суспільну небезпеку. Відповідальність за нього – позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років із позбавленням права обіймати певні по-

сади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна (*Kryminalnyi kodeks*, 2001, ch. 5 st. 191).

Для викриття та розслідування корупційних кримінальних правопорушень в Україні додатково було створено такі правоохоронні органи, як Національне антикорупційне бюро України та Державне бюро розслідувань, а також центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом – Національне агентство з питань запобігання корупції та Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (*Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro*, 2014; *Pro Derzhavne biuro rozsliduvan*, 2015; *Pro zapobihannia koruptsii*, 2014; *Pro Natsionalne ahentstvo*, 2015).

Досліджуване кримінальне правопорушення вирізняє серед інших певна сукупність елементів криміналістичної характеристики, зумовлюючи при цьому відповідні специфічні властивості. І оскільки такі правопорушення вчиняють за суб'єктивної волі, розглянемо особу злочинця як елемент криміналістичної характеристики за-

володіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців, що посідає центральне місце, адже вона є службовою особою, тобто спеціальним суб'єктом. З'ясування характеристики такої особи допоможе слідчому органу досудового розслідування виявити її так звані «злочинні кроки».

Окремі аспекти характеристики службових осіб у корупційних злочинах вивчали такі вчені, як В. П. Бахін, Б. В. Волженкін, І. А. Гельфанд, О. А. Герцензон, Л. Т. Головійчук, Б. В. Здравомислов, М. П. Карпушин, К. В. Калюга, В. Ф. Кириченко, М. Й. Коржанський, В. С. Кузьмичов, Н. Ф. Кузнєцова, М. П. Кучерявий, М. Д. Лисов, Ю. В. Ляпунов, М. І. Мельник, П. П. Михайленко, Г. М. Мінковський, Г. К. Мішин, О. В. Пчеліна, В. М. Рейсмен, М. В. Салтевський, О. Б. Сахаров, О. Я. Светлов, Г. В. Смолицький, В. І. Соловйов, І. К. Туркевич, Б. С. Утевський, М. І. Хавронюк, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, В. Ю. Шепітько, С. А. Шалгунова та ін.

У цьому напрямі також плідно працювали й зарубіжні колеги (in particular, Fazekas, & Cingolani, 2016; Hassan, 2019; Bálint, Madlovics, & Bálint, Magyar, 2020; Dávid-Barrett, & Fazekas, 2020; Fišar, Krčál, Staněk, & Špalek, 2020; Gherghina, & Volintiru, 2020).

Водночас особа злочинця як один з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із залученням іноземців ґрунтовно не досліджувалася, що й зумовлює актуальність обраної тематики.

Мета й завдання дослідження

Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні структури особи злочинця – джерела криміналістичної характеристики особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців і розкритті її змісту.

Для досягнення цієї мети потрібно вирішити такі завдання:

узагальнити окремі наукові підходи до дослідження особи злочинця;

виокремити ознаки і властивості (скласти криміналістичний портрет) особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців;

висвітлити практичну значущість визначення структури особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців.

Виклад основного матеріалу

Ознаки, що характеризують суспільну небезпеку особи, – привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні; привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем; дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб; дії, вчинені у великих розмірах; дії, вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою (*Kryminalnyi kodeks*, 2001, st. 191), становлять елементи дефініції розглядуваного корупційного (*Kryminalnyi kodeks*, 2001, prym. st. 45) кримінального правопорушення і, перебуваючи в щільному взаємозв'язку, визначають характеристику особи злочинця.

Особи, які вчиняють заволодіння чужим майном шляхом зловживання своїм службовим становищем із залученням іноземців, здебільшого є, як засвідчує практика, організаторами організованих груп або злочинних організацій і вчиняють дії із заволодіння чужим майном в особливо великих розмірах.

Розглядаючи особу злочинця крізь призму соціальної сутності, група науковців (in particular, Kudrjavcev, Min'kovskij, & Saharov, 1975, s. 21) зважала на її ознаки, властивості, зв'язки, відносини, моральний і духовний світ у розвитку і взаємодії із соціальними та індивідуальними життєвими умовами, що тією чи іншою мірою зумовлювали злочин.

О. Б. Сахаров, визначаючи структуру особи злочинця, вирізняє такі категорії ознак: *соціально-демографічні* (загальногромадянська сфера – соціальне походження, соціальний стан, освіта, участь у суспільно-політичних подіях та ін.; сімейна сфера – сімейний стан, склад сім'ї, взаємини членів сім'ї тощо; побутова сфера – місце проживання, житлові умови, матеріальне становище, найближче побутове оточення, знайомства та ін.; виробнича сфера – професія, спеціальність, рід занять, трудовий стаж, характеристика в колективі та ін.); *соціально-психологічні* (моральна сфера – світоглядні і моральні риси людини; інтелектуальна сфера – рівень розумового розвитку, обсяг знань, життєвий досвід та ін.; емоційна сфера – сила і швидкість реакцій на подразники, ступінь емоційного збудження тощо; волюва сфера – цілеспрямованість особи, самовитримка, рішучість та ін.) (Sakharov, 1979, s. 13).

Загал учених (Г. Н. Борзенков, В. А. Владимиров, Л. Т. Головійчук, Н. П. Грабовський, М. Й. Коржанський, Ш. С. Рашковська й ін.) особу, яка поряд із загальними ознаками має ще й додаткові якості, або яка має певні конкретні характерні ознаки, визначені статтями Особливої частини Кримінально-

го кодексу України, або яка крім необхідних ознак суб'єкта злочину (досягнення певного віку, осудності) повинна мати ще особливі, зумовлені її діяльністю або характером покладених на неї обов'язків, ознаки, в силу яких тільки вона може вчинити певний злочин, зокрема, у сфері службової діяльності, називають спеціальним суб'єктом злочину (Holoviichuk, 2013).

При цьому, коли йдеться про заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із залученням іноземців, застосовують поняття службової особи, визначене у ст. 18 Кримінального кодексу України.

Наголосимо, кримінальні правопорушення, пов'язані із заволодінням чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із залученням іноземців, і ті, що вчиняють у сфері службової діяльності, за своєю природою схожі, адже свої службові повноваження такі особи використовують для власних цілей або на користь третіх осіб.

Аналізуючи слідчу й судову практику розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, О. В. Пчеліна виокремила риси правопорушників у зазначеній сфері і характерні типологічні моделі злочинця. Зокрема, за критерієм мотиваційної спрямованості цих осіб і характером їх діянь вирізняла такі типи злочинців: «1) службовці (характеризуються наявністю статусу службової особи та обумовленим ним обсягом повноважень): 1.1) корупціонери (використовують свої повноваження як засіб заробітку, вчиняючи за відповідну винагороду діяння на користь третіх осіб); 1.2) розкрадачі (завдяки своєму становищу мають доступ до майна, яке вони безпосередньо вилучають й «обертають» на свою користь); 1.3) халатники (характеризуються негативним, часто зневажливим ставленням до служби, самовпевненістю та некритичністю поводження); 2) самозванці (характеризуються створенням видимості їх авторитетності в силу самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи); 3) компенсатори (винагороджувачі – заради отримання певних послуг, пільг, переваг чи інших благ готові винагородити службову особу)» (Pchelina, 2016, s. 179).

Ю. М. Антонян із колегами вважають мотивацію корупційної поведінки полімотивованою, точніше породженою двома провідними мотивами. Ігрові мотиви в корупційній поведінці, поєднуючись із корисливими, потужно детермінують один одного. Наявність саме цих двох основ мотивації, їх взаємне посилення значною мірою пояснює як поширеність корупції, так і те, що відповідна поведінка реалізується впродовж багатьох років, стаючи способом життя (Antonian, 2015).

Практика розслідування кримінальних правопорушень за фактом заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців дозволяє виокремити ознаки їх суб'єктів. Насамперед їх вирізняє доволі високий рівень освіти і зазвичай розвинутий управлінський досвід; знання іноземних мов; вони досить часто відвідують іноземні країни; мають розвинуті комунікативні та ораторські здібності, що надає їм можливість згуртовувати навколо себе людей; значно вищий за середній матеріальний стан; зв'язки в політичних колах або належність до них тощо. Такі особи прагнуть до наживи, самоствердження, усвідомлення, що вирішення будь-якого питання, навіть у протизаконний спосіб, для них не проблема. З оточенням поведуться зверхньо. «На рівних» спілкуються з тими, хто стоїть на одному з ними щаблі. З особами, що належать до вищих щаблів, вони сумлінні виконавці, за першої можливості намагаються демонструвати свою відданість, готовність до протиправних дій в обмін на лояльність до себе. При цьому продовження вчинення корупційних дій і перебування у певному колі спілкування, в якому беруть участь особи високого достатку та наділені певними владними повноваженнями, взаємозумовлені.

Авторитет для суб'єктів цих корупційних правопорушень полягає у високій вартості автомобіля, на якому вони пересуваються, щоб у дружини була саме остання модель автомобіля «Мерседес», представленого на останній міжнародній виставці. Для деяких дуже важливо, щоб їх оточення знало, що у них є рахунки, відкриті в дуже авторитетних юрисдикціях, наприклад Швейцарській Конфедерації, або нерухомість у країнах Європи в місцях, де вона має дуже високу вартість. Щоб їх діти навчалися у престижних школах та університетах Європи, США, Канади або принаймні в найпрестижніших школах Києва. При цьому обов'язково мають водія, охоронця, працівників, які допомагають вести домашнє господарство, няню для догляду за дітьми.

Водночас доволі часто ці особи публічно позиціонують себе меценатами, підтримують волонтерську діяльність, допомагають армії. Цих осіб можуть публічно підтримувати різноманітні громадські організації як вдячність за колись надану матеріальну допомогу, що зазвичай не становитиме й відсотка від коштів, отриманих у незаконний спосіб.

Наприклад, один із підозрюваних коштом на суму 17,2 млн дол. США, одержаних в результаті заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із залученням іноземців, оплатив чартерний переліт в іншу державу майже 50 учасників антите-

рористичної операції, щоб вони могли відвідати футбольний матч. Інший фігурант кримінального провадження, заволодівши коштами державного підприємства на суму 6,4 млн євро, використав їх для підтримання української спортивної команди, аби вона взяла участь у міжнародних змаганнях за межами України.

Вивчаючи особу злочинця, автор вислову «рукошестисання з корупцією» («corruption handshake») Філіп Мосс вирізняє такі її ознаки: вона неминуче пов'язана з «довіреним інсайдером» – особою, яка зазвичай отримує прибуток, перекидає інструменти або зловживає ними, а також з ресурсами, дискреціями та привілеями, доступними йому як інсайдеру; у серйозних або системних формах корупції «довірена особа» співпрацюватиме з іншими, хто бажає взяти участь у цьому; приховування слідів – ключовий елемент корупції (Moss, 2013).

Критерії визначення під час доказування у кримінальному провадженні законності дій службової особи, коли вона реалізує свої дискреційні повноваження, передбачені положеннями прийнятої Комітетом Міністрів Ради Європи 11 березня 1980 р. Рекомендації № R (80) 2 стосовно реалізації адміністративними органами влади дискреційних повноважень (*Of the committee of ministers concerning*, 1980).

У розділі II цієї Рекомендації окреслено шість основних принципів, які полягають у тому, що адміністративний орган під час здійснення дискреційних повноважень:

не має інших цілей, ніж ті, для яких було надано повноваження;

дотримується об'єктивності та неупередженості, беручи до уваги лише ті факти, що стосуються певної справи;

дотримується принципу рівності перед законом, запобігаючи несправедливій дискримінації;

підтримує належний баланс між будь-якими негативними наслідками, які його рішення можуть мати для прав, свобод або інтересів осіб, і цілями, яких вони прагнуть досягти;

приймає рішення протягом часу, прийнятно-го з огляду на поставлене питання;

застосовує будь-які загальні адміністративні вказівки послідовно, одночасно зважаючи на особливі обставини кожної справи (Tymoshchuk (Uporiad.), 2003, s. 470).

Отже, аналізуючи думки, які висловив Філіп Мосс у контексті нашого питання, очевидно, що кримінальне правопорушення, пов'язане із заволодінням чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із залученням іноземців, має два суб'єкти. І це – особа, наділена необхідними для вчинення злочину повноваженнями, та іноземець, якого залуча-

ють, зазвичай щоб приховати наслідки вчинення злочину.

Поділяючи позицію, яку висловив Мартін Палдам, коли вивчав феномен корупції крізь призму економіки і культури, стосовно того, що в країнах, в яких мало «економічної свободи», спостерігається високий рівень корупції (Paldam, 2002), зазначимо, що особа злочинця у кримінальних провадженнях, пов'язаних із заволодінням коштів, досить часто є бюрократом. Тобто службовою особою, яка на шкоду державі та інтересам громадян із формальних причин може створити неконкурентні умови для проведення, наприклад, тендерної процедури, надавши перевагу конкретному учаснику. Формально процедура не викликати сумніву у правомірності усунення конкурентів.

Проте у цьому випадку співучасником заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із використанням іноземців убачається саме бюрократ як окрема фізична особа чи як колегіальний орган, наділений дискреційними повноваженнями.

Вивчаючи природу виникнення корупції у Хорватії, Дамір Піпліца та Петар Чово виокремили ще одного суб'єкта корупційних правопорушень – корумпованого бізнесмена. Вони констатують, що корумповані бізнесмени здатні підтримувати стосунки з корумпованими бюрократами за різних урядів, засвідчуючи, що стійкість корупції характерна багатьом перехідним економікам, країнам, в яких відбуваються великі економічні та політичні зміни (Piplica, & Čovo, 2011, s. 86).

Слід також наголосити на тому, що в досліджуваному виді кримінального правопорушення особа злочинця як службова особа може бути організатором (так званого «клану») і його виконавцем.

З позиції соціології у Росії та в Україні, вважає Жанін Ведел, формується система «кланів», що ґрунтуються на усталених асоціаціях та узвичаєних стимулах діяти разом, а не на родинних або генеалогічних зв'язках за класичного розуміння цього антропологічного терміна. «Клан» є неформальною групою еліти, члени якої мають спільні політичні, фінансові і стратегічні інтереси. Посилаючись на О. В. Криштановську (Kryshchanovskaya, 1997, May), уточнює, що «клан» спирається на неформальні стосунки між своїми членами і не має зареєстрованої структури. Її члени можуть бути розосереджені, але їхні люди скрізь. Їх поєднує спільність поглядів і вірність ідеї чи лідеру. Крім того, усюди й свої люди очільника «клану», його вплив має всеосяжний характер, натомість не завжди помітний. Сьогодні він у центрі уваги, а завтра – відступив у тінь. Він може стати лідером

країни, але вважає за краще залишатися «сірим кардиналом» (Wedel, 2001, p. 15).

Діяльність «сірого кардинала», убачається, має найвищу суспільну небезпеку для держави. У його руках не формальна, а реальна влада. Він, продумуючи корупційні схеми, дезорганізує економіку країни та поступово її знищує.

При цьому «за відсутності системи належного контролю та гарантованого покарання стійка культура корупційних норм, незаконного збагачення в організації та культ розкоші серед посадовців стимулюють не відмовлятися від хабарів, навіть на тлі зростання офіційних доходів» (Skubak, 2020, s. 70). Тезу «підвищення заробітної плати державним службовцям приводить до зниження ризику вчинення ними корупційних діянь» спростовують і О. Ю. Бусол та М. В. Гуцалюк (Busol, & Hutsaliuk, 2020, s. 50).

Отже, визначення структури особи злочинця, що посідає одне з центральних місць серед елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем із залученням іноземців, надає можливість органу досудового розслідування спрогнозувати подальші «злочинні кроки» фігуранта і лінію його поведінки, що має важливе значення для планування подальших слідчих (розшукових) і негласних (слідчих) розшукових дій у кримінальному провадженні.

Наукова новизна

Науково обґрунтовано структуру особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шля-

хом зловживання службовим становищем із залученням іноземців.

Висновки

1. Узагальнюючи окремі наукові підходи, слід констатувати, що поняття «особа злочинця» науковці вивчали з різних позицій, а тому сьогодні бракує його загальноприйнятої дефініції, як, власне, й правової категорії «особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців».

2. Виокремлено ознаки і властивості особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців, що становлять такий її криміналістичний портрет: високий рівень освіти; значний управлінський досвід; гарне знання іноземної мови; постійні поїздки за кордон; розвинуті комунікативні здібності, здатність згуртовувати навколо себе людей; матеріальні активи, що засвідчують належність до класу, вищого за середній.

3. Практична значущість визначення структури особи злочинця як одного з елементів криміналістичної характеристики заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців полягає у тому, що наявність узагальненої інформації про особу злочинця (суб'єкт вчинення кримінального правопорушення) сприятиме з'ясуванню механізму вчинення досліджуваного кримінального правопорушення, визначенню методики його розслідування.

References

- Antonian, Iu. M. (2015). *Kriminologija: uchebnik dlja akademicheskogo bakalavriata*. (3-e izd., pererab. i dop.). M.: Iurait, 388 s. [in Russian].
- Bálint, Madlovics, & Bálint, Magyar. (2020). Post-communist predation: modeling reiderstvo practices in contemporary predatory states. *Public Choice*. DOI: 10.1007/s11127-019-00772-7.
- Busol, O. Yu., & Hutsaliuk, M. V. (2020). Fenomen «koruptsiia nadmirnosti» y umovno nadmirnyi lehalnyi dokhid yak chynnyk posylennia koruptsiinykh ryzykiv. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, 2 (115), 50–55 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33270/01201152.50>.
- Dávid-Barrett, E., & Fazekas, M. (2020). Grand corruption and government change: an analysis of partisan favoritism in public procurement. *Eur J Crim Policy Res*, 26, 411–430. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10610-019-09416-4>.
- Fazekas, M., & Cingolani, L. (2016). Breaking the Cycle? How (Not) to Use Political Finance Regulations to Counter Public Procurement Corruption. *SSRN Electronic Journal*. DOI: 10.2139/ssrn.2795821.
- Fišar, M., Krčál, O., Staněk, R., & Špalek, J. (2020). Committed to Reciprocate on a Bribe or Blow the Whistle: The Effects of Periodical Staff-Rotation in Public Administration. *Public Performance & Management*. DOI: <https://doi.org/10.1080/15309576.2020.1812410>.
- Gherghina, S., & Volintiru, C. (2020). Political parties and clientelism in transition countries: evidence from Georgia, Moldova and Ukraine. *Acta Polit*. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41269-020-00151-x>.
- Hassan, S. Y. (2019). Corruption, state capture, and the effectiveness of anticorruption agency in post-communist Ethiopia.

- Economic and Political Studies*, 6 (1).
DOI:10.1080/20954816.2018.
- Holoviichuk, L. T. (2013). Kharakterystyka osoby-zlochyntsia – pratsivnyka mytnykh orhaniv. *Porivnialno-analitychne pravo*, 3–1, 306–308 [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 2341-III. (2001). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
- Kryshtanovskaya, O. (1997, May). The Real Masters of Russia. *RIA Novosti Argumenty i Fakty*, 21. Reprinted in Johnson's Russia List.
- Kudrjavcev, V. N., Min'kovskij, G. M., & Saharov, A. B. (1975). *Lichnost' prestupnika*. M.: Jurid. lit. 270 s. [in Russian].
- Moss, Ph. (2013). *The corruptor and the corrupted: examining the link between organised crime and law enforcement corruption*: International serious and organized crime conference. Brisbane. Retrieved from https://www.aclei.gov.au/sites/default/files/documents/Reports%20submissions%20and%20speeches/Thecorruptorandthecorrupted.pdf?acsf_files_redirect.
- Of the committee of ministers concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities: Recommendation No. R (80) 2, adopted by the Committee of Ministers Council of Europe (1980). Retrieved from <https://rm.coe.int/16804f22ae>.
- Paldam, M. (2002). The cross-country pattern of corruption: Economics, culture and the Seesaw dynamics. *European Journal of Political Economy*, 18 (2), 215–240. Retrieved from <https://EconPapers.repec.org/RePEc:eee:poleco:v:18:y:2002:i:2:p:215-240>.
- Pchelina, O. V. (2016). Kryminalistychna kharakterystyka zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti. *Visnyk Pivdennoho rehionalnogo tsentru Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 9, 176–182 [in Ukrainian].
- Piplica, D., & Čovo, P. (2011). Corruption and economic growth in Croatia. *Oeconomica Jadertina*, 1 (2), 85–99. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/75181>.
- Pro Derzhavne biuro rozsliduvan: Zakon Ukrainy № 794-VIII. (2015). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> [in Ukrainian].
- Pro Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan vyavleniia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv: Zakon Ukrainy № 772-VIII. (2015). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text> [in Ukrainian].
- Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy: Zakon Ukrainy № 1698-VII. (2014). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> [in Ukrainian].
- Pro zapobihannia koruptsii: Zakon Ukrainy № 1700-VII. (2014). Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> [in Ukrainian].
- Sakharov, A. B. (1979). Aktualnye voprosy ucheniia o lichnosti prestupnika. *Teoreticheskie problemy ucheniia o lichnosti prestupnika*: sb. nauch. tr. M.: Vsesoiuznyi in-t po izucheniiu prichin i razrabotke mer preduprezhdeniia prestupnosti. S. 10–18 [in Russian].
- Skubak, E. O. (2020). Psykholohichna pryroda y motyvy zlochyniv, poviazanykh iz zlovzhyvanniam posadovym stanovyschem, i sposoby yikh podolannia. *Yurydychna psykholohiia*, 1 (24), 69–72 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.33270/03192401.69>.
- Tymoshchuk, V. P. (Uporiad.). (2003). *Administrativna protsedura ta administrativni posluhy. Zarubizhnyi dosvid i propozyitsii dlia Ukrainy*. Kyiv: Fakt. 496 s. [in Ukrainian].
- Wedel, J. R. (2001). Corruption and organized crime in post-communist states: new ways of manifesting old patterns. *Trends in Organized Crime*, 7 (1). Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.883.2192&rep=rep1&type=pdf>.

Список використаних джерел

- Антонян, Ю. М. (2015). *Криминология: учебник для академического бакалавриата*. (3-е изд., перераб. И доп.). М.: Юрайт, 388 с.
- Bálint, Madlovics, & Bálint, Magyar. (2020). Post-communist predation: modeling reiderstvo practices in contemporary predatory states. *Public Choice*.
DOI: 10.1007/s11127-019-00772-7.
- Бусол, О. Ю., & Гуцалюк, М. В. (2020). Феномен «корупція надмірності» й умовно надмірний легальний дохід як чинник посилення корупційних ризиків. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2 (115), 50–55.
DOI: <https://doi.org/10.33270/01201152.50>.
- Dávid-Barrett, E. (2020). Grand corruption and government change: an analysis of partisan favoritism in public procurement. *Eur J Crim Policy Res*, 26, 411–430.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s10610-019-09416-4>.
- Fazekas, M., & Cingolani, L. (2016). Breaking the Cycle? How (Not) to Use Political Finance Regulations to Counter Public Procurement Corruption. *SSRN Electronic Journal*.
DOI: 10.2139/ssrn.2795821.
- Fišar, M., Krčál, O., Staněk, R., & Špalek, J. (2020). Committed to Reciprocate on a Bribe or Blow the Whistle: The Effects of Periodical Staff-Rotation in Public Administration. *Public Performance & Management*.

DOI: <https://doi.org/10.1080/15309576.2020.1812410>.

Gherghina, S., & Volintiru, C. (2020). Political parties and clientelism in transition countries: evidence from Georgia, Moldova and Ukraine. *Acta Polit.*

DOI: <https://doi.org/10.1057/s41269-020-00151-x>.

Hassan, S. Y. (2019). Corruption, state capture, and the effectiveness of anticorruption agency in post-communist Ethiopia. *Economic and Political Studies*, 6 (1).

DOI:10.1080/20954816.2018.

Головійчук, Л. Т. (2013). Характеристика особи-злочинця – працівника митних органів. *Порівняльно-аналітичне право*, 3–1, 306–308.

Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III. (2001). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Kryshtanovskaya, O. (1997, May). The Real Masters of Russia. *RIA Novosti Argumenty i Fakty*, 21. Reprinted in Johnson's Russia List.

Кудрявцев, В. Н., Миньковский, Г. М., & Сахаров, А. Б. (1975). *Личность преступника*. М.: Юрид. лит. 270 с.

Moss, Ph. (2013). *The corruptor and the corrupted: examining the link between organised crime and law enforcement corruption*: International serious and organized crime conference. Brisbane. Retrieved from https://www.aclei.gov.au/sites/default/files/documents/Reports%20submissions%20and%20speeches/Thecorruptorandthecorrupted.pdf?acsf_files_redirect.

Of the committee of ministers concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities: Recommendation No. R (80) 2, adopted by the Committee of Ministers Council of Europe (1980). Retrieved from <https://rm.coe.int/16804f22ae>.

Paldam, M. (2002). The cross-country pattern of corruption: Economics, culture and the Seesaw dynamics. *European Journal of Political Economy*, 18 (2), 215–240. Retrieved from <https://EconPapers.repec.org/RePEc:eee:poleco:v:18:y:2002:i:2:p:215-240>.

Пчеліна, О. В. (2016). Криміналістична характеристика злочинів у сфері службової діяльності. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*, 9, 176–182.

Piplica, D., & Čovo, P. (2011). Corruption and economic growth in Croatia. *Oeconomica Jadertina*, 1 (2), 85–99. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/75181>.

Про Державне бюро розслідувань: Закон України № 794-VIII. (2015). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.

Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України № 772-VIII. (2015). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>.

Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України № 1698-VII. (2014). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII. (2014). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

Сахаров, А. Б. (1979). Актуальные вопросы учения о личности преступника. *Теоретические проблемы учения о личности преступника*: сб. науч. тр. М.: Всесоюзный ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. С. 10–18.

Скубак, Е. О. (2020). Психологічна природа й мотиви злочинів, пов'язаних із зловживанням посадовим становищем, і способи їх подолання. *Юридична психологія*, 1 (24), 69–72.

DOI: <https://doi.org/10.33270/03192401.69>.

Тимошук, В. П. (Упоряд.). (2003). *Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України*. Київ: Факт. 496 с.

Wedel, J. R (2001). Corruption and organized crime in post-communist states: new ways of manifesting old patterns. *Trends in Organized Crime*, 7 (1). Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.883.2192&rep=rep1&type=pdf>.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2020

V. Dernovyi, Postgraduate Student,
Scientific Laboratory on Crime Combating Problems
of Educational Research Institute № 1,
National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7219-070X>

THE IDENTITY OF AN OFFENDER AS AN ELEMENT OF THE FORENSIC CHARACTERISTICS OF THE SEIZURE OF ANOTHER'S PROPERTY BY ABUSE OF OFFICIAL POSITION WITH THE INVOLVEMENT OF FOREIGNERS

The purpose of the article is to scientifically substantiate the structure of the identity of an offender – the source of the forensic characteristics of the identity of an offender as one of the elements of the forensic characteristics of seizure of another's property through abuse of office with the involvement of foreigners. **Methodology.** The methodological basis of the research is a combination of both general scientific and special scientific methods and techniques of scientific knowledge. In particular, the comparative legal method was applied to study the legal category «identity of an offender», the hermeneutic method was used to study the content of certain normative legal acts; the method of systematic analysis made it possible to find out the structural links between various elements, such as «corrupt actions», «official», «abuse of office». **Scientific novelty.** The structure of the identity of an offender is scientifically substantiated as one of the elements of the forensic characteristics of seizure of another's property by abuse of office with the involvement of foreigners. **Conclusions.** Some scientific approaches to the study of the identity of an offender are generalized; the features and properties (a forensic portrait has been drawn up) of the identity of an offender as one of the elements of the forensic characteristics of the seizure of another's property by abuse of office with the involvement of foreigners are separated; the practical significance of the availability of generalized information about the identity of an offender (the subject of the commission of a criminal offense) is highlighted, which will lead to the elucidation of the mechanism of the commission of the investigated criminal offense, the determination of the methods of its investigation.

Keywords: forensic characteristics; identity of an offender; structure of the identity of an offender; official; corruption; corruption criminal offense; seizure of another's property by abuse of official position with the involvement of foreigners.

В. В. Дерновой, аспирант
научной лаборатории по проблемам
противодействия преступности
учебно-научного института № 1,
Национальная академия внутренних дел, г. Киев
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7219-070X>

ЛИЧНОСТЬ ПРЕСТУПНИКА КАК ЭЛЕМЕНТ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЙ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАВЛАДЕНИЯ ЧУЖИМ ИМУЩЕСТВОМ ПУТЕМ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЯ СЛУЖЕБНЫМ ПОЛОЖЕНИЕМ С ПРИВЛЕЧЕНИЕМ ИНОСТРАНЦЕВ

Цель статьи заключается в научном обосновании структуры личности преступника – источника криминалистической характеристики личности преступника как одного из элементов криминалистической характеристики завладения чужим имуществом путем злоупотребления служебным положением с привлечением иностранцев. **Методология.** Методологическую основу исследования составляет совокупность как общенаучных, так и специально-научных методов и приемов научного познания. В частности, сравнительно-правовой метод применен для изучения правовой категории «личность преступника», герменевтический – для изучения содержания отдельных нормативно-правовых актов; метод системного анализа позволил выявить структурные связи между различными элементами, такими как «коррупционные действия», «должностное лицо», «злоупотребление служебным положением». **Научная новизна.** Научно обоснована структура личности преступника как одного из элементов криминалистической характеристики завладения чужим имуществом путем злоупотребления служебным положением с привлечением иностранцев. **Выводы.** Обобщены отдельные научные подходы к исследованию личности преступника; выделены признаки и свойства (составлен криминалистический портрет) личности преступника как одного из элементов криминалистической характеристики завладения чужим имуществом путем злоупотребления служебным положением с привлечением иностранцев; освещена практическая значимость наличия обобщенной информации о личности преступника (субъекте уголовного преступления), что поможет определить механизм совершения исследуемого уголовного преступления и методику его расследования.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика; личность преступника; структура личности преступника; должностное лицо; коррупция; коррупционное уголовное преступление; завладение чужим имуществом путем злоупотребления служебным положением с привлечением иностранцев.